

*Литвиненко О. Г.,
доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», доцент кафедри
кримінального процесу та криміналістики факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ*

*Назім А. О.,
здобувачка вищої освіти 4 курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СЕКСУАЛЬНИМ НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ДИТИНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

На тимчасово окупованих територіях та територіях, на яких ведуться активні бойові дії, військовослужбовці країни-окупанта ганебно та підступно порушують права і свободи людини. Тортури, катування, звірські вбивства, численні хвилі зґвалтувань – все це прояви невимовної жорстокості та безлюдності громадян росії. Їх вчинки спрямовані не тільки на завдання моральної та фізичної шкоди дорослому населенню, але й неповнолітнім та малолітнім дітям. Дитина характеризується нестійкою психікою та несформованою системою цінностей. На фоні бойових дій у дітей формується надмірна фрустрація, що збільшується з кожною травматичною подією. Одним із найрозповсюдженіших кримінальних правопорушень, що вчиняються військовими країни агресором є ті, що пов'язані із статевою свободою та статевою недоторканністю.

Сексуальне насильство над дитиною – участь у сексуальних діях із особою, яка не досягла законного віку для сексуальних дій, зокрема з використанням примусу, сили чи погроз або через зловживання визначним становищем довіри, влади чи впливу на дитину, або особливо вразливим становищем дитини. Сексуальне насильство може бути контактним або безконтактним; контактне сексуальне насильство може бути проникаючим або непроникаючим [1, с.7]. Оскільки в умовах воєнного стану сексуальне насильство над особою, яка не досягла статевої зрілості, проявляється в різних формах, то на органи досудового розслідування покладається першопочаткове завдання, яке полягає у встановленні всіх

обставини події, враховуючи територіальну підслідність скоєння злочину та можливість переховування злочинця на території рф.

Згідно із кримінально-процесуальними нормами до проведення слідчої (розшукової) дії з неповнолітньою особою у формі допиту повинен залучатися психолог, який встановлює контакт, оцінює морально-психологічне становище дитини та навантаження на неї з боку слідчого. Однак організаційно-правове забезпечення участі спеціаліста у сфері психології у вечірній час, коли є ризики втрати інформації чи слідів кримінального правопорушення, є проблемним.

О. М. Джужа підкреслює, що факти сексуального насильства щодо малолітніх дівчаток та хлопчиків, вимагають негайного наукового переосмислення та відповідного реагування з боку державних та громадських інституцій [2, с.58]. Тому в національному законодавстві необхідно врахувати цю проблему та відповідно забезпечити шляхом прийняття відповідного підзаконного нормативно-правового акту, який регулюватиме систему гарантування участі спеціально підготовлених ювенальних психологів у кримінальному провадженні стосовно вчинення сексуального насильства над дитиною.

Проблемним аспектом під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із сексуальним насильством над дитиною в умовах воєнного стану, є огляд місця події та речей, на яких могли залишитися сліди сексуального насильства. У типовому порядку в процесі огляду з'ясовують обстановку на момент вчинення сексуального насильства. У разі змін в обстановці може бути проведена реконструкція за допомогою потерпілої особи, а речі повинні бути вилучені в порядку ч. 2 ст. 93 КПК України шляхом витребування та отримання від фізичної особи. Їх огляд проводять із метою виявлення слідів вчинення насильства (сліди крові, слини, сперми тощо), що в подальшому можуть бути використані під час відповідної експертизи для ідентифікації насильника [3, с. 43]. Бар'єром виступає, по-перше, неможливість огляду слідчим місця події не тільки через небезпеку для життя та здоров'я учасників, але й пошкодження або зруйнування житлового дому або споруди, де вчинялося кримінальне правопорушення. По друге, втрата або знищення речових доказів, а саме одягу потерпілої особи внаслідок евакуації або імміграції з населеного пункту.

Позитивним аспектом під час досудового розслідування такого виду злочину є факт повідомлення про підозру громадянина країни-агресора.

Саме процедура притягнення до відповідальності винної у вчиненні сексуального насильства над дитиною особи є важливою. Це пов'язано з тим, що в українському законодавстві передбачена спеціальна процедура проведення спеціального досудового розслідування, тобто існує шлях до притягнення винних до відповідальності за вчинення сексуального насильства під час війни навіть за умов їхньої тимчасової фізичної відсутності в Україні [4, с. 199]. Адаже дії, які містять склад кримінального правопорушення, що передбачає сексуальне насильство над дитиною в умовах правового режиму воєнного стану, вносяться до ЄРДР за кваліфікацією статті 438 Кримінального кодексу України, а матеріали кримінального провадження Офіс Генерального прокурора України передає до Міжнародного кримінального суду, що тягне за собою міжнародно-кримінальну відповідальність для представників рф.

Отже, розслідування злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством над неповнолітніми та малолітніми особами з боку військовослужбовців росії, викликає чимало проблем у зв'язку із недостатнім законодавчим регулюванням. Зниження емоційного навантаження на дитину під час проведення слідчих (розшукових) дій повинно дотримуватись правоохоронними органами, оскільки досягнення позитивного результату можливе лише через співпрацю між слідчим та неповнолітнім як на правових засадах, так і завдяки дотриманню етичних норм при спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Калашник О., Пархоменко П., Попов Г., Урумова І. Керівні принципи та методика документування порушень прав дитини внаслідок сексуального насильства. Кишенькова версія. Київ, 2022 рік. 52 с.
2. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009. 240 с.
3. Волобуєв А. Ф. Особливості механізму вчинення сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях та його розслідування. *Криміналістичний вісник*. 2023. Т. 39, № 1. С. 39–51.
4. Poshtarenko O. V. Legal characterization of sexual violence in the conditions of war as a criminal offense. *Актуальні проблеми політики*. 2024. № 73. Р. 195–202.